

פרשת וארא תשס"ט

שמות פרק ה

(כב) וַיִּשָׁב מֹשֶׁה אֶל יִקְוֹק וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי: (כג) וּמֵאֲזָ בָאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לְעַם הַזֶּה וְהַצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ:

שמות פרק ו

(א) וַיֹּאמֶר יִקְוֹק אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחַם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מִאֶרֶצוֹ: ס (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יִקְוֹק: (ג) וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשָׁמִי יִקְוֹק לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם:

רש"י
(כב) למה הרעתה לעם הזה - ואם תאמר מה איכפת לך, קובל אני על ששלחתני: (כג) הרע - לשון הפעיל הוא, הרבה רעה עליהם. ותרגומו אבאיש:

רמב"ן

(ב) וידבר אלהים אל משה - לשון רש"י דבר אתו משפט על שהקשה לומר ולדבר למה הרעותה לעם הזה. ויאמר אליו אני ה', נאמן לשלם שכר למתהלכים לפני בתמים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות וכו'. וארא אל אברהם וגוי' באל שדי, הבטחתיו הרבה הבטחות, ובכלל אמרתי להם אני אל שדי. ושמי ה' לא נודעתי להם, לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי להם, שלא נודעתי להם במדה אמתית שלי שעליה נקרא שמי ה', נאמן לאמת הדברים, שהרי הבטחותים ולא קיימתים. כל אלו דברי הרב. וירצה לפרש שעדיין לא נודע קיום ההבטחה. ואף על פי שעדיין לא הגיע הזמן, מכל מקום לא נודע להם בקיום הבטחתו. ועם כל זה לא תקן הלשון, שהיה ראוי לומר לא הודעתי, או שיאמר ושמי ה' לא נודע להם. ואולי לדעתו יאמר ושמי ה' ולא נודעתי להם, כלומר שלא נודעתי להם בו:

שמות פרק לג

(יח) ויאמר ה'אני נא את כבודך: (יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם קונך לפניך וחסתי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם: (כ) ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי: (כא) ויאמר יקונך הנה מקום אתי ונצבת על הצור: (כב) והיה בעבר כבדי ושמתך בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עברי: (כג) והסרתי את פפי וראיתי את אחרי ופני לא יראו:

רש"י
(יח) ויאמר הראני נא את כבודך - ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלים, והוסיף לשאול לראותו מראית כבודו: (יט) ויאמר אני אעביר וגוי' - הגיעה שעה, שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל, הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה, שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור, ואתה צפון במערה: וקראתי בשם ה'

לפניך - ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רואה אותי מעוטף וקרא י"ג מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון יהיו נענין כי רחמי לא כלים: וחסתי את אשר אחון - אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי - עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה עתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו (שמות לד ז) הנה אנכי כורת ברית, הבטיחו שאינן חוזרות ריקם: (כ) ויאמר לא תוכל וגוי' - אף כשאעביר כל טובי על פניך איני נותן לך רשות לראות את פני: (כא) הנה מקום אתי - בהר אשר אני מדבר עמך תמיד, יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק, ומשם תראה מה שתראה, זהו פשוטו. ומדרשו על מקום שהשכינה שם מדבר ואומר המקום אתי, ואיני אומר אני במקום, שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו: (כב) בעבור כבודי - כשאעבור לפניך: בנקרת הצור - כמו (במדבר טז יד) העיני האנשים ההם תנקר, (משלי ל יז) יקרוה עורבי נחל, (מלכים ב' יט כד) אני קרתי ושתיתי מים, גזרה אחת להם, נקרת הצור כרית הצור: ושכתי כפי מכאן שנתנה רשות למחבלים לחבל, ותרגומו ואגין במימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש: (כג) והסרתי את כפי - ואעדי ית דברת יקרי, כשאסלק הנהגת כבודי מנגד פניך ללכת משם ולהלך: וראיתי את אחורי - הראהו קשר של תפילין:

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

מסכת ברכות דף לב ע"א

וידבר ה' אל משה לך רד (שמות לב), מאי לך רד? אמר רבי אלעזר, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, רד מגדולתך! כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו - אתה למה לי? מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר. וכיון שאמר: הרף ממני ואשמידם (דברים ט), אמר משה: דבר זה תלוי בי - מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים. משל, למלך שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה, והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר. אמר המלך: אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך! אמר: דבר זה תלוי בי - מיד עמד והצילו. ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגוי (שמות לב) - אמר רבי אבהו: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו; מלמד, שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו, ואמר לפניו: רבונו של עולם, אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם.

שמות רבה - פרשה מה

[ה] ... ומנין ששלותן של רשעים נקרא כבוד שנאמר (תהלים עג) ואחר כבוד תקחני, מה הקב"ה משיבו ויאמר לא תוכל לראות את פני, אין לשון פני האמור כאן אלא שלותן של רשעים כדכתיב (דברים ז) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה י'

מהו זה שביקש משה רבינו להשיג כשאמר הראני נא את כבודך, ביקש לידע אמיתת המצאו של הקדוש ב"ה עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקה צורתו בלבו שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים, כך ביקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת בלבו משאר הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כאשר היא, והשיבו ברוך הוא שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו, והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג מאמיתת המצאו דבר שנפרד הקב"ה בדעתו משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחוריו והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים, ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר וראית את אחורי ופני לא יראו.

ליקוטי הלכות לרבי נתן מברסלוב - יו"ד הלכות ריבית ה, לא

וזה שהודיעו השם יתברך מה ששגה בפרשה זאת של וארא, שנמשך לענין הקדש על שאמר 'למה הרעתה', כמו שפרש רש"י. וזהו, "וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו אני ה'". כי כל הקשיות שקשה על השם יתברך נמשך מהסתרת האמת שממשך נמשכין דרכי ה' שאי אפשר להשיג, שהם בחינת צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו. רשע וטוב לו וכו'. והכל בשביל הבחירה וכנ"ל. וזהו, "וידבר אלקים", בחינת דין וכו'. ויאמר אליו אני ה', בחינת רחמים. הינו שהודיעו כי ה' הוא האלקים והכל אחד, כי מדת הרחמים ומדת הדין הכל אחד באמת לאמתו, רק שאי אפשר להשיג זאת, כי עצם אמתת דרכיו ומדותיו יתברך אי אפשר להשיג כמו שאי אפשר להשיג עצמותו יתברך וכנ"ל:

וזהו, "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם". כי עקר התגלות אמתת אלקותו יתברך היה על - ידי האבות, אברהם, יצחק ויעקב. אבל אי אפשר לגלות האמת בפעם אחד, כי האמת צריך להתברר בזה העולם - הבחירה דיקא בכל דור ודור עד שיבוא משיח, אז יתגלה האמת בשלמותו, כי השם יתברך אחד ושמו אחד, שזה עקר האמת בחינת כלו אחד כלו טוב כלו קדש. אבל אף - על - פי - כן מצד המקבלים יש חלוקים רבים בענין השגת אמתתו יתברך לכל חד כפי יגיעתו בעבודתו יתברך, שזהו בחינת נודע בשערים בעלה, לכל חד כפי מה דמשער בלביה, הינו כפי יגיעתו להשיג אמתתו יתברך, כמו כן זוכה לשעורין דלביה. וכמוכן בזהר הקדוש בכמה מקומות. דאית לה

מארי דדין ורגלון שמשגיגין בבחינה זאת שנקרא דין וכו' וכו'. ואית בלבושין דמלכא וכו' ואיהו לא אשתני בכל אטר וכו'. וכל אחד כפי השגתו את אמתתו יתברך, כן נתגלה לו סוד שם משמותיו יתברך כפי ההשגה. כי יש שבעה שמות שאינם נמחקים ויש ביניהם כמה דרגות. ויש הנייה ברוך - הוא, הוא רק למעלה מכלם, כי הוא בחינת שם העצם, אבל גם כל השמות אפלו שם הנייה ברוך - הוא, הוא רק בבחינת אחר הבריאה שגלה שמותיו יתברך להצדיקים כדי שיוכלו להשיג אמתתו יתברך, כי קדש הבריאה אין לו שם כלל, כמו שכתוב, ואנת לית לך שם וכו'. וכמוכא בכל ספרי המקבלים. ובבחינת אלו הנ"ל הוא החלוק שבין מדרגות הצדיקים שאף - על - פי שכלם מכירין ויודעין אמתתו יתברך שהוא כלו אחד כלו טוב וכו', אף-על-פ - כן יש ביניהם חלוק גדול וכנ"ל. וכפי החלוק שביניהם,

כמו כן משיג כל אחד שם משמותיו יתברך וכנ"ל:

פנים יפות לפרשת וארא

ו (ב) **וידבר אלהים אל משה וגו'.** יש להבין ענינו, במה שאמר לו הקב"ה בסוף שמות עתה תראה אשר אעשה לפרעה וגו'. על פי מה שכתבנו בפרשת כי תשא (לג, יח ונג) בשאלת משה הראני נא את כבודך וגו'. שפירשו חז"ל (ע' ברכות ז. שמו"ר מה, ה) ששאל שיודיע לו הקב"ה מדתו מפני מה צדיק ורע לו ורשע וטוב לו. והשיב לו השי"ת (שם כ-כג) לא תוכל [לראות פני] וגו' וראית [את] אחורי.

וכתבנו שם, שהוא תשובה על שאלתו, שאמרו חז"ל (במדב"ר כג, ה) שהקב"ה הראה למשה כל הדורות העתידין לבוא. ואמנם כל הצלחת הרשעים אינו אלא לפי שעה, כמו שאמר הכתוב (תהלים לו, לח) אחרית רשעים נכרתה, ואמר עוד (שם עג, יז) עד אבוא אל מקדשי אל אבינה לאחריהם.² ואין ההצלחה אלא לפנים, כדכתיב (ואתחנן ז, י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, והצלחה זו היא לרעתו להאבידו באחריתו. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד, יז) פני ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם, שהפנים אינו אלא להכריתם באחריתם.